

Sygn. akt V CSK 95/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Jan Górowski

Protokolant Ewa Zawisza

w sprawie z powództwa T. B.

przeciwko P. [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 grudnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego [..]

z dnia 16 września 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy [...], rozpoznając połączone sprawy, wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2014 r. zasądził od strony pozwanej P. na rzecz powoda T. B. kwotę 60 000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 lipca 2013 r. do dnia zapłaty, oddalił dalej idące powództwo i utrzymał w całości w mocy nakaz zapłaty Sądu Rejonowego wydany w postępowaniu nakazowym z dnia 15 maja 2013 r., którym nakazano pozwanej, aby zapłaciła na rzecz powoda kwotę 65476,39 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tj. 17 kwietnia 2013 r. oraz kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy, na skutek apelacji pozwanej, wyrokiem z dnia 16 września 2014 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty z dnia 15 maja 2013 r. co do kwoty 5353,42 zł, obejmującej skapitalizowane odsetki ustawowe wyliczone od kwoty 60 122,97 zł od dnia 11 sierpnia 2012 r. do dnia wniesienia pozwu i w tej części powództwo oddalił, a w pozostałej części orzeczenie to utrzymał w mocy i dalej idącą apelację oddalił. Rozstrzygnięcie to zostało oparte na następujących ustaleniach i wnioskach.

W dniu 26 kwietnia 2010 r. P. jako zamawiająca zawarła z konsorcjum wykonawców w składzie A. S.A. i I. S.A. jako wykonawcą umowę o roboty budowlane. Powód T. B. zawarł z generalnym wykonawcą – A. S.A. w dniu 29 marca 2012 r. umowę o podwykonawstwo w zakresie kompleksowego wykonania podwieszanych sufitów, określonych bliżej w umowie, na inwestycji prowadzonej przez stronę pozwaną jako inwestora. Zgodnie z § 12 ust. 1 umowy, rozliczenie za wykonane roboty miało nastąpić na podstawie faktury VAT, wystawionej na podstawie protokołu odbioru robót. Stosownie do § 13 ust. 1 umowy, wynagrodzenie miało być płatne w terminie 30 dni, licząc od dnia doręczenia Generalnemu Wykonawcy prawidłowo wystawionej faktury VAT. W § 12 ust. 3 umowy strony uzgodniły, że wynagrodzenie będzie płatne częściami na podstawie protokołów odbiorów wraz z dokumentami rozliczeniowymi oraz raportów z postępu robót sporządzonych w formie zgodnej ze wzorem przekazanym przez Generalnego Wykonawcę, potwierdzonych przez Kierownika Budowy zgodnie z

ustalonym harmonogramem - do wysokości 90% wynagrodzenia umownego. W § 12 ust. 4 umowy postanowiono, że brak któregośkolwiek z wyżej wymienionych załączników nie będzie powodował obowiązku dokonania płatności przez generalnego wykonawcę na rzecz powoda. Zgodnie z § 12 ust. 8 umowy, niespełnienie przez podwykonawcę któregośkolwiek z warunków wyżej opisanych uzasadniał odesłanie faktury bez jej akceptacji przez generalnego wykonawcę; w takim przypadku termin płatności miał być liczony od daty ponownego i prawidłowego jej dostarczenia do generalnego wykonawcy. Powód, po odbiorach częściowych dokonanych w dniach 30 kwietnia 2012 r. i 6 lipca 2012 r., wystawił fakturę VAT nr 10/12 z terminem płatności oznaczonym na dzień 30 maja 2012 r. oraz fakturę VAT nr 20/2012, a następnie pismem z dnia 5 lipca 2012 r. wezwał stronę pozwaną do zapłaty kwoty 60000,00 zł z tytułu niezapłaconej części faktury VAT nr 10/12, zaś pismem z dnia 12 lipca 2012 r. do zapłaty kwoty 60.787,56 zł z tytułu niezapłaconej faktury VAT nr 20/12.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości co do roszczenia głównego oraz w części co do należności odsetkowych. Strona pozwana jako inwestor wyraziła zgodę na zawarcie umowy z podwykonawcą, dlatego też na podstawie art. 647¹ § 5 k.c. ponosi wraz z generalnym wykonawcą solidarną odpowiedzialność za zapłatę powodowi wynagrodzenia za wykonane przez niego roboty; nie odpowiada natomiast za skutki nieterminowej zapłaty tego wynagrodzenia przez generalnego wykonawcę.

Sąd Okręgowy uznał za bezzasadne podniesione przez pozwaną zarzuty: potrącenia, wadliwego wykonania umowy, a także braku wymagalności roszczeń powoda. Przyjął, że wymagalność roszczenia wynikała z postanowień umowy zawartej pomiędzy powodem a generalnym wykonawcą, zaś wystawione przez powoda faktury, wbrew zarzutom pozwanej, były zgodne z postanowieniami § 12 ust. 2 i 9 umowy, gdyż dotyczyły części wykonanych robót; do każdej faktury został dołączony protokół częściowego odbioru robót, podpisany przez kierownika budowy i kierownika kontraktu, zaś należności z faktur nie przekraczały 90% wartości wynagrodzenia umownego. Powód uzyskał już wcześniej od generalnego wykonawcy wynagrodzenie na podstawie faktury bez załączników wskazywanych

przez pozwaną, co potwierdzało przyjętą między nimi, a wiążącą stroną pozwaną, praktykę w tym zakresie.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., strona pozwana, zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo, podniosła zarzuty naruszenia:

- art. 647¹ § 5 k.c. w związku z art. 353¹ k.c. i art. 647 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że w ramach swobody umów nie jest dopuszczalne uzależnienie w umowie podwykonawczej wymagalności roszczenia podwykonawcy o zapłatę wynagrodzenia od załączenia do faktury określonych dokumentów, m.in. raportów z postępów prac, a w konsekwencji przyjęcie, że roszczenie podwykonawcy o zapłatę wynagrodzenia staje się wymagalne po wykonaniu prac, niezależnie od zapisów umowy podwykonawczej w tym zakresie i pomimo braku załączenia przez podwykonawcę wymaganych umową podwykonawczą dokumentów do faktury;

- art. 647¹ § 4 k.c. w związku z art. 77 § 1 k.c. oraz art. 647¹ § 5 k.c. poprzez przyjęcie, że praktyka dokonywania rozliczeń, stosowana w drodze ustnych ustaleń pomiędzy generalnym wykonawcą a podwykonawcą, ma wpływ na zakres odpowiedzialności inwestora wobec podwykonawcy i w konsekwencji uznanie, że zapisy umowy podwykonawczej z uwagi na praktykę stron nie są wiążące dla ustalenia wymagalności roszczenia wobec dłużnika solidarnego;

- art. 371 k.c. poprzez jego niezastosowanie tj. ustalenie, że praktyka dokonywania rozliczeń stosowana w drodze ustnych ustaleń pomiędzy generalnym wykonawcą i podwykonawcą, dotycząca braku dostarczenia kompletu dokumentów niezbędnych do ustalenia wymagalności roszczenia zgodnie z umową, wiąże stroną pozwaną jako dłużnika solidarnego na podstawie art. 647¹ § 5 k.c.

- art. 321 k.p.c. w związku z art. 3 k.p.c. poprzez przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że postanowienia umowy podwykonawczej, dotyczące modyfikacji wymagalności wynagrodzenia powoda, nie wiążą pozwanej, pomimo braku żądania w tym zakresie powoda, a co za tym idzie dokonanie bezprawnej ingerencji w treść zapisów umowy podwykonawczej, pomimo braku żądania powoda i wykazania

przez niego inicjatywy dowodowej w tym zakresie, czym Sąd naruszył zasadę kontrydiktoryjności postępowania i wyszedł ponad żądanie,

- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 647¹ § 5 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że ustawowa odpowiedzialność pozwanej jako inwestora rozciąga się również na roszczenie o odsetkach powoda oraz

- w razie uznania, że ustawowa odpowiedzialność pozwanej jako inwestora rozciąga się również na roszczenie o odsetki powoda, naruszenie art. 7 ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, poprzez jego niezastosowanie do pozwanej i obciążenie jej odsetkami ustawowymi zamiast odsetek w wysokości odsetek za zwłokę, określonej na podstawie art. 56 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zasadnicza część zarzutów skarżącej zmierzała do wykazania, że dochodzone roszczenie z przyczyn formalnych - niedołączenia do faktury bliżej niesprecyzowanych dokumentów - jest niewymagalne. Należy przy tym zauważyć, że pozwana nie kwestionowała jakości oraz terminowości wykonanych przez powoda prac oraz że dokumenty dołączone do faktur objętych pozwem były wystarczające w toku wcześniejszych rozliczeń, dokonywanych pomiędzy powodem oraz generalnym wykonawcą.

Podkreślenia wymaga, że umowa o podwykonawstwo przewidziana w art. 647¹ k.c. stanowi umowę odrębną od umowy zawartej pomiędzy inwestorem a wykonawcą, chociaż jest z nią związana. Odrębność umowy o podwykonawstwo przejawia się tym, że podlega ona właściwym dla siebie regułom odnoszącym się do formy, treści zobowiązania, skutków niewykonania lub nienależytego wykonania. Następstwem zgody inwestora na zawarcie umowy między wykonawcą a podwykonawcą jest powstanie po jego stronie ustawowej, solidarnej odpowiedzialności za cudzy dług. Odpowiedzialność ta ma charakter gwarancyjny, powstaje z mocy prawa i prowadzi do dodatkowej gwarancji uzyskania świadczenia przez wierzyciela. Istotną cechą tej solidarności nie jest zobowiązanie inwestora do spełnienia świadczenia, tylko ponoszenie przez niego odpowiedzialności

za zapłatę wynagrodzenia ustalonego według zasad obowiązujących i wiążących strony tej umowy, a więc generalnego wykonawcę i podwykonawcę. Ustalenie przez strony umowy zasad dokonywania rozliczeń częściowych zawarte w umowie i stosowane praktyce wiąże inwestora.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wiążących ustaleń faktycznych wynika, że podstawą częściowej wypłaty wynagrodzenia na rzecz podwykonawcy była faktura wystawiona po dokonaniu odbiorze prac przez kierownika budowy. Lakoniczny opis pozostałych dokumentów wymienionych w § 3 umowy utrudniał zweryfikowanie, jakie faktycznie inne - niż złożone przez powoda - dokumenty były wymagane według powołanych postanowień umowy. W praktyce strony tej umowy uznawały dokumenty złożone przez powoda za wystarczające do dokonania zapłaty wynagrodzenia. Wbrew zarzutom pozwanej, praktyka ta nie była przejawem zmiany umowy o podwykonawstwo dokonanej z naruszeniem art. 77 k.c., lecz wyrazem zgodnego rozumienia sposobu postanowień umowy regulujących częściowe rozliczenie robót; nie naruszyła ona w żaden sposób położenia strony pozwanej (art. 371 k.c.).

Zauważyć należy, że również pozwana w podniesionych zarzutach nie wskazała, jakich konkretnie dokumentów, wymaganych - jej zdaniem - zgodnie z umową, powód nie przedłożył. Z okoliczności sprawy wynika jednocześnie, że powód wykonał prawidłowo i terminowo wynikające z umowy zobowiązanie i prace te zostały odebrane, podstawą zaś wystawienia faktur VAT były protokoły odbioru potwierdzone przez kierownika budowy i generalnego wykonawcę.

Istotą umowy o podwykonawstwo jest wykonanie przez podwykonawcę zgodnie z projektem i z zasadami wiedzy technicznej objętych umową prac, zaś obowiązkiem generalnego wykonawcy jest w szczególności zapłata umówionego wynagrodzenia (art. 647 k.c. w zw. z art. 647¹ § 1 k.c.). Skoro podwykonawca wykonał zgodnie z umową prace budowlane, które zostały odebrane i objęte protokołem odbioru, to na podstawie wystawionej faktury powinien otrzymać wynagrodzenie. Interpretacja umowy proponowana przez skarżącą prowadziłaby do wniosku, że powoływanie się na brak bliżej nieokreślonych dokumentów, których powód rzekomo nie dołączył do faktury,

dawałaby każdorazowo inwestorowi prawo odmowy wypłaty wynagrodzenia z uwagi na jego niewymagalność. Taka wykładnia postanowień umowy byłaby sprzeczna z naturą umowy o roboty budowlane (art. 353¹ k.c.) i nakazywałaby uznać je za nieważne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2007 r., V CSK 99/07, OSP 2009, nr 1, poz. 7).

Pozwana, usprawiedliwiając odmowę zapłaty wynagrodzenia za część wykonanych przez powoda prac, powoływała się na brak wymagalności jego roszczeń i rozumowanie to legło u podstaw podniesionych w skardze kasacyjnej - nieskutecznie - zarzutów naruszenia art. 647¹ § 5 k.c. w związku z art. 353¹ k.c. i art. 647 k.c., art. 647¹ § 4 k.c. w związku z art. 77 § 1 k.c. w zw. z art. 647¹ § 5 k.c. oraz art. 371 k.c.

Zarzut naruszenia art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 647¹ § 5 k.c., sprowadzający się do twierdzenia, że Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku przyjął, iż ustawowa odpowiedzialność pozwanej rozciąga się na roszczenie o odsetkach powoda, pozostaje w oczywistej sprzeczności z treścią zaskarżonego wyroku. Sąd Okręgowy zmienił wyrok Sądu Rejonowego właśnie z tego powodu, że Sąd ten, utrzymując w całości w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, zasądził na rzecz powoda oprócz należności głównej skapitalizowane odsetki obejmujące okres opóźnienia generalnego wykonawcy. Roszczenie powoda w tym zakresie ocenione jako niezasadne zostało oddalone. Zasądzone zaskarżonym wyrokiem odsetki ustawowe obejmują wyłącznie okres opóźnienia w spełnieniu świadczenia strony pozwanej ustalone na podstawie z art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 455 k.c.

Słusznie natomiast skarżąca wskazała, co uwzględnił również Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku, że ustawowa gwarancyjna odpowiedzialność inwestora nie rozciąga się na roszczenie o odsetki spowodowane opóźnieniem generalnego wykonawcy. Wykładnia gramatyczna art. 647¹ § 5 k.c. przemawia bowiem za ograniczeniem odpowiedzialności inwestora wyłącznie do wynagrodzenia (należności głównej). Znajduje ona wsparcie w innych przepisach ustawowych. W myśl art. 371 k.c., działania i zaniechania jednego z dłużników solidarnych, polegające zarówno na czynnościach prawnych jak i działaniach faktycznych,

nie mogą szkodzić współdłużnikom, zatem być źródłem ich szerszej odpowiedzialności. Powyższe unormowanie oraz wyjątkowy, gwarancyjny charakter obowiązku ciążącego na inwestorze i brak jego wpływu na spełnienie świadczenia w terminie przez wykonawcę przemawiają przeciwko takiemu rozszerzeniu odpowiedzialności. Zobowiązanie inwestora wobec podwykonawcy do zapłaty wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę ma charakter bezterminowy rozumieniu art. 455 k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2012 r., IV CSK 91/12, nie publ.).

Niezrozumiały jest wreszcie zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego a to art. 321 k.p.c. i art. 3 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł bowiem o roszczeniu zgłoszonym przez powoda w pozwie i w granicach zaskarżenia, dokonując prawidłowej oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego. Wbrew zarzutom strony pozwanej, Sąd Okręgowy nie stwierdził, że określone postanowienia umowy „nie wiążą pozwanej”, dokonał jedynie niezbędnej wykładni oświadczeń woli stron umowy zgodnie z zasadami wyrażonymi w art. 65 k.c.

Z tych względów skarga strony pozwanej podlegała oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na mocy art. 98 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.

kc